

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ МИХАЙЛА ДРАГОМАНОВА

**Факультет української філології
та літературної творчості імені Андрія Малишка**

ЗАТВЕРДЖЕНО

Проректор з наукової роботи
Українського державного університету
імені Михайла Драгоманова
доктор фізико-математичних наук
професор Григорій ТОРБІН

28 березня 2025 р.

ПРОГРАМА

**вступного іспиту до аспірантури
з української мови
(для вступників з числа іноземців та осіб без громадянства)**

Освітньо-наукова програма Філологія

Рівень вищої освіти	третій
Ступінь вищої освіти	доктор філософії
Галузь знань	В Культура, мистецтво та гуманітарні науки
Спеціальність	B11 Філологія

На основі другого (магістерського) рівня вищої освіти / ОКР «Спеціаліст»

Київ – 2025

Програма вступного іспиту з української мови (для вступників з числа іноземців та осіб без громадянства) до аспірантури з філології для здобувачів наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю В11 Філологія.

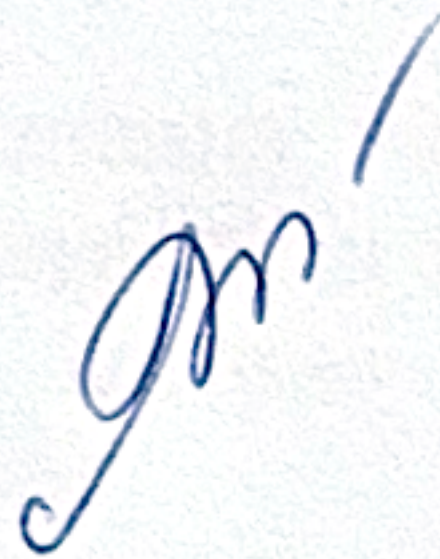
Укладачі програми:

СУЛИМА Олеся Петрівна – кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри української мови факультету української філології та літературної творчості імені Андрія Малишка Українського державного університету імені Михайла Драгоманова.

ШЕМЕТ Валентина Григорівна – кандидат філологічних наук, доцент, професор кафедри української мови факультету української філології та літературної творчості імені Андрія Малишка Українського державного університету імені Михайла Драгоманова.

Рекомендовано Вченою радою факультету української філології та літературної творчості імені Андрія Малишка (протокол № 10 від 26 березня 2025 р.).

Декан факультету

Анатолій ВИСОЦЬКИЙ

Пояснювальна записка

Програма вступного іспиту до аспірантури з дисципліни *українська мова* (для вступників з числа іноземців та осіб без громадянства) розроблена відповідно до Закону України про вищу освіту, Положення про підготовку науково-педагогічних і наукових кадрів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 1 березня 1999 року № 309 та Постанови Кабінету Міністрів України від 04 липня 2018 року № 519 «Про внесення змін до постанови Кабінетів міністрів України від 27 липня 2016 р. № 567».

Вступне випробування за освітньо-науковою програмою «Філологія» підготовки доктора філософії зі спеціальності В11 Філологія має на меті визначити рівень знання української мови наукового та професійного спрямування, комунікативної компетенції, у межах якої комісія визначає словниковий запас та рівень знання граматики української мови, що відповідає рівню B2 за стандартами Загальноєвропейських Рекомендацій з мовної освіти. Випробування проходить у вигляді усного іспиту, що передбачає комплексну перевірку теоретичних знань і практичних умінь вступників.

Мета вступного іспиту: з'ясувати рівень професійної підготовки іноземних вступників (магістрів / спеціалістів), відповідність їхніх знань та вмінь стандартам вищої освіти й можливостям виконання навчального плану третього освітньо-наукового рівня, ступінь сформованості ключових компетентностей вступника.

Завдання іспиту:

- виявити рівень знання мови, зокрема її орфоепії, лексики та граматики, та вміння застосовувати ці знання у процесі комунікації;
- виявити вміння логічно й аргументовано викладати думки, доводити свої твердження;
- встановити здатність вступника застосовувати теоретичні знання на практиці.

На вступному випробуванні претенденти мають продемонструвати високий рівень компетентностей:

мовної – рівень володіння лексичними, орфоепічними, орфографічними, граматичними та стилістичними нормами сучасної української літературної мови;

мовленнєвої – знання норм сучасної української літературної мови застосування їх в усній та писемній діяльності, врахування стилю, типу й жанру мовлення, ситуації спілкування тощо;

комунікативної – здатність встановлювати та підтримувати мовний контакт з іншими людьми, передусім у науковій сфері та фаховій діяльності, таку сукупність умінь і навичок, що забезпечують ефективну комунікацію.

Під час іспиту оцінюються *уміння*:

- вільно висловлювати думки, наводити приклади, аналізувати мовні одиниці та явища;
- характеризувати мовні одиниці, розуміти природу мовних явищ;
- аргументовано пояснювати сутність конкретних лінгвістичних питань, порівнювати специфіку мовних явищ;
- використовувати спеціалізовані концептуальні знання з обраного фаху для вирішення складних проблем, що потребує оновлення та інтеграції знань, часто в умовах неповної/недостатньої інформації та суперечливих вимог.

Форма іспиту

Вступник обирає білет і отримує листок для відповідей. Готуючись до відповіді, вступник не може користуватися будь-якими джерелами інформації.

Комісія може ставити запитання для уточнення, розширення, деталізації та ілюстрації відповіді вступника. Відповідаючи, вступник спілкується з членами комісії, відповідає на їхні додаткові запитання або доповнює відповідь прикладами та залишає листок підготовки.

Комісія слухає вступника, за потреби ставить запитання, але не висловлює оціночних суджень, не підказує / не надає правильних.

Форма білета

Кожен білет містить 3 запитання, що охоплюють усі розділи сучасної української літературної мови, та 1 завдання, спрямоване на перевірку знань вступника своєї спеціальності:

- 1) запитання з фонетики / орфоєпії / орфографії / лексикології;
- 2) запитання з морфології / словотвору;
- 3) запитання з синтаксису / стилістики
- 4) усна відповідь про особливості обраної спеціальності, тему дослідження тощо.

Критерії оцінювання знань вступника

За шкалою університету	Визначення	Характеристика відповідей вступника
0-99 балів	<i>Низький</i>	Вступник: - не усвідомлює змісту питань, тому його відповіді не конкретні, а далекі від запитань; - може розрізнити об'єкт вивчення і відтворити деякі його елементи; - будує лише окремі, не пов'язані між собою речення; - фрагментарно відтворює незначну частину

		навчального матеріалу; - має нечіткі уявлення про об'єкт вивчення; - виявляє здатність елементарно викласти думку; - може усно відтворити кілька термінів, явищ без зв'язку між ними; - буде лише окремі фрагменти висловлювання; - відтворює менш як половину навчального матеріалу; - може дати відповідь із кількох простих речень; - здатен усно відтворити окремі положення завдання; - не має сформованих практичних умінь та навичок. Висловлювання не є завершеним текстом, хибує на непослідовність викладу, пропуск фрагментів, важливих для розуміння думки; лексика і граматична будова збіднені.
100-139 балів	Задовільний	- відповідь вступника правильна, але недостатньо осмислена; поверхово володіє знаннями; відповіді рясніють другорядними міркуваннями, що безпосередньо не стосуються запитань; - відповіді на питання мають фрагментарний характер, несистемний характер; - вступник описує явища, процеси без пояснень причин, слабо орієнтується в поняттях; - висловлювання характеризується неповнотою і поверховістю в розкритті теми; - наявні порушення послідовності викладу; - не розрізняється основна та другорядна інформація; - добір слів не завжди вдалий; - з помилками й неточностями дає визначення понять, - підтверджує висловлене судження прикладами; - бракує єдності стилю та ін. - відсутня самотійність суджень, їх аргументованість, добір слів не завжди вдалий;

		- припускається логічних і мовних помилок.
140-169 балів	Достатній	- у відповідях на питання трапляються окремі неточності або помилки не принципового характеру; - у відповідях дотримана логіка викладу, мова відповіді літературна; - правильно і логічно відтворює навчальний матеріал; - вступник самостійно створює достатньо повний, зв'язний, з елементами самостійних суджень текст; - розуміє основоположні теорії і факти, установлює причинно-наслідкові зв'язки між ними; уміє наводити окремі власні приклади на підтвердження певних думок; - вдало добирає лексичні засоби але у відповіді є недоліки, наприклад: відхилення від теми, порушення послідовності її викладу; основна думка не аргументується, правила не завжди підтверджуються прикладами тощо; - вільно застосовує вивчений матеріал у стандартних ситуаціях, уміє аналізувати, установлювати найсуттєвіші зв'язки і залежності між мовними явищами, фактами, робити висновки; - вдало добирає лексичні засоби; відповідь його повна, логічна, обґрунтована, але з деякими неточностями; - вільно володіє вивченим матеріалом, застосовує знання в дещо змінених ситуаціях, уміє аналізувати і систематизувати інформацію, використовує загальновідомі докази у власній аргументації; висловлює стандартну аргументацію при оцінці дій, процесів, явищ; чітко тлумачить поняття; вдало добирає лексичні засоби; - відповідь повна, правильна, логічна, обґрунтована, хоча їй і бракує власних суджень; - вступник демонструє розуміння матеріалу, вміння застосовувати теоретичні знання на практиці.
170-200 балів	Високий	- вступник дає повні і розгорнуті відповіді на питання, демонструє, де необхідно, теоретичні положення прикладами; - схильний до системно-наукового аналізу

		явищ; - відповіді свідчать про розуміння матеріалу на рівні аналізу закономірностей матеріалу, характеризуються логікою викладу; - володіє узагальненими знаннями з предмета, аргументовано використовує їх; уміє застосувати вивчений матеріал для власних аргументованих суджень у практичній діяльності. - мова викладу літературна, відзначається багатством словника, точністю слововживання, стилістичною єдністю, граматичною різноманітністю, граматично правильна.
--	--	--

Якщо вступник під час іспиту набрав від 0 до 99 балів, то така кількість балів вважається недостатньою для допуску в участі в конкурсному відборі до УДУ імені Михайла Драгоманова.

Оцінювання рівня знань вступників здійснюється кожним із членів предметної комісії окремо відповідно до критеріїв оцінки. Загальний бал оцінювання рівня знань вступника виводиться за результатами обговорення оцінок відповідей вступника кожним членом комісії. Бали (оцінки) вступного іспиту виголошує голова предметної комісії усім вступникам, які брали участь у випробуванні після закінчення іспиту.

Зміст навчального матеріалу

Фонетика. Орфоенія. Орфографія

1. Фонетичні чергування голосних сучасної української літературної мови.
2. Фонетичні чергування приголосних сучасної української літературної мови.
3. Предмет орфоенії. Система орфоенічних норм сучасної української літературної мови.
4. Українська орфографія як розділ мовознавчої науки, що визначає систему загальноприйнятих правил написання та переносу слів. Поняття орфограми. Різновиди орфограм.

Словотвір. Морфологія

1. Способи словотворення в сучасній українській літературній мові.
2. Іменник як частина мови. Семантико-граматичні ознаки іменника.
3. Лексико-граматичні розряди іменників: власні та загальні назви, назви істот і неістот, конкретні та абстрактні, одиничні та збірні іменники, іменники з матеріально-речовинним значенням. Граматичні категорії іменника. Категорія числа. Відмінкова система сучасної української літературної мови. Поняття про парадигму іменника. Повна та неповна парадигма. Невідмінювані іменники. Іменники з ознаками прикметникової парадигми.

4. Займенники в системі частин мови. Дейктична функція займенників. Граматичні категорії займенників, Відмінювання займенників. Особливості прийменникових і безприйменникових форм непрямих відмінків.

5. Поняття про прикметник як частину мови. Специфіка граматичних категорій прикметника. Лексико-граматичні розряди прикметників: якісні, відносні та присвійні. Ступені порівняння як форми якісних прикметників. Відмінювання прикметників.

6. Поняття про числівник як частину мови. Особливості граматичних категорій числівника. Особливості категорії роду та числа числівників. Категорія відмінка в числівниках. Функціональні розряди числівників: власне-кількісні, збірні, дробові, неозначено-кількісні. Структурні типи числівників: прості, складні та складені. Типи відмінювання кількісних числівників. Відмінювання порядкових числівників. Сполучуваність числівників з іменниками.

7. Система дієслівних утворень в українській літературній мові: особові форми (*verbum finitum*), неозначена форма (інфінітив), дієприкметники та дієприслівники, предикативні форми на -но, -то. Неозначена форма дієслова (інфінітив). Категорія виду дієслова. Категорія перехідності-неперехідності дієслова. Категорія стану дієслова та її зв'язок з перехідністю-неперехідністю. Категорія часу дієслова. Категорія способу дієслова. Категорії особи та числа дієслова як словозмінні категорії. Категорія роду дієслова як периферійна словозмінна категорія. Дієприкметник як форма дієслова. Безособові дієслівні форми на -но (-ено), -то. Дієприслівник як форма дієслова.

8. Загальнокатегорійна характеристика прислівника. Функціональні розряди прислівників: означальні, обставинні, предикативні, модальні. Ступені порівняння прислівників.

9. Службові частини мови. Прийменник. Реляційна функція прийменника. Структурні типи прийменників. Семантичні типи: просторові, темпоральні, логічні. Багатозначність прийменників.

10. Сполучник. Синтетизм і аналітизм в системі сполучників. Сполучники сурядності: єднальні, протиставні, зіставний, розділові, градаційні, приєднувальні. Підрядні сполучники: причинові, наслідковий, часові, умовні, мети, допустові, порівняльні тощо.

Синтаксис

1. Просте речення. Головні члени та їх роль у синтаксичній та семантичній організації двоскладного речення. Поняття про другорядні члени речення. Нечленовані, парцельовані і незакінчені комунікати як виразники інтенції. Стверджувальні та заперечні речення.

2. Поняття про односкладне речення. Структурно-семантичні різновиди односкладних речень: означено-особові, неозначено-особові, узагальнено-особові, безособові, інфінітивні, номінативні, вокативні та генітивні речення. Нечленовані речення, їх структурно-семантичні різновиди.

3. Поняття простого ускладненого речення. Умови та засоби ускладнення простого речення.

4. Прямий та непрямий порядок слів.

5. Складне речення. Складносурядне речення як тип сполучникового складного речення. Засоби вираження синтаксичних зв'язків і змістових відношень між частинами складносурядного речення. Структурно-семантичні типи складносурядних речень: єднальні, розділові, зіставно-протиставні, приєднувальні та пояснювально-приєднувальні, градаційні складносурядні речення. Складнопідрядне речення в синтаксичній системі української мови. Складнопідрядні означальні, з'ясувальні, обставинні, займенниково-співвідносні речення. Безсполучникове речення.

6. Засоби зв'язку між частинами складного речення. Інтонація. Сполучники сурядності й сполучники підрядності. Сполучні слова. Співвідносні слова. Співвідношення видо-часових і способових форм дієслів-присудків чи головних членів однокомпонентних речень. Порядок розташування предикативних частин. Лексичні засоби.

7. Пряма, непряма та невласне-пряма мова. Розділові знаки при прямій мові.

Лексикологія

1. Лексика. Словниковий склад мови. Лексичне значення слова.

2. Однозначні та багатозначні слова в сучасній українській літературній мові. Багатозначність слова. Пряме і переносне значення слова. Основні типи переносних значень слів

3. Омоніми. Міжмовні омоніми. Синоніми. Типи синонімів. Антоніми. Антонімічні можливості багатозначного слова. Енантіосемія.

4. Лексика української мови з погляду сфер уживання: загальноновживана і спеціальна лексика (діалектизми; термінологічна і професійна лексика; жаргонізми й арготизми).

5. Лексика української мови з погляду активного й пасивного вживання: активна лексика й пасивна лексика.

6. Стилістична диференціація лексики: міжстильова й стилістично забарвлена лексика.

7. Лексичний вимір комунікації: вибір слова та комунікативна тактика.

Інформаційні джерела для підготовки до вступного іспиту

1. Бевзенко С. П., Литвин Л. П., Семеренко Г. В. Сучасна українська мова. Синтаксис. Київ : Вища шк., 2005. 270 с.

2. Безпояско О., Городенська К. Г., Русанівський В. М. Граматика української мови. Морфологія. Київ : Либідь, 1993. 336 с.

3. Вихованець І.Р., Городенська К. Г., Грищенко А. П. Граматика української мови. Київ: Рад. школа, 1982. 208 с.

4. Вихованець І. Р., Городенська К. Г. Теоретична морфологія української мови. Київ : Унів. вид-во «Пульсари», 2004. 400 с.

5. Вихованець І.Р. Граматика української мови. Синтаксис. Київ: Либідь, 1993. 368 с.
6. Загнітко А.П. Теоретична граматики української мови. Морфологія. Донецьк : ДонДУ, 1996. 435 с.
7. Загнітко А.П. Теоретична граматики української мови: Синтаксис. Донецьк, 2001. 662 с.
8. Колоїз Ж.В., Малюга Н.М., Явір В.В. Сучасна українська літературна мова. Київ : Знання, 2008. 356 с.
9. Новікова О. М., Тулузакова О. Г., Штанденко У. М. Українська мова як іноземна: підготовка до тесту. Тренувальні завдання. Середній рівень : навч. посібн. Миколаїв : Вид- во ЧНУ ім. Петра Могили. 2017. 332 с.
10. Палінська О., Качала О. Автостопом по Україні. Українська мова як іноземна : аудіокнига з вправами. Львів : Вид-во Львівської політехніки. 2014. 128 с.
11. Палінська О. Крок -2 – продовження навчального комплексу «КРОК» для всіх, хто вивчає українську як іноземну на рівні В1. Навчальний посібник для студента, диск, робочий зошит. Видавець: «Дон Боско». 2014.
12. Плющ М.Я. Граматика української мови: У 2 ч. Ч. І.: Морфеміка. Словотвір. Морфологія. Київ : Вища шк., 2005. 286 с.
13. Сучасна українська літературна мова: Лексикологія. Фонетика : підручник / А.К. Мойсієнко, О.В. Бас-Кононенко, В.В. Бондаренко та ін. Київ : Знання, 2010. 270 с.
14. Сучасна українська літературна мова: Морфологія, Синтаксис : підручник / А.К. Мойсієнко, І.М. Арібжанова, В.В. Коломийцева та ін. Київ : Знання, 2010. 374 с.
15. Сучасна українська літературна мова / За ред. А.П. Грищенка. 3-є вид., доп. Київ : Вища шк., 2002. 440 с.
16. Сучасна українська літературна мова / За ред. М.Я. Плющ. Київ : Вища шк., 4-е вид., стереотип. 2003. 430 с.
17. Тексти та завдання з наукового стилю мови з навчальної дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)» для іноземних студентів усіх напрямів підготовки всіх форм навчання / уклад. О. С. Черемська, І. М. Шелепкова. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця. 2015. 56 с.
18. Українська мова (за професійним спрямуванням) : навчально-практичний посібник для іноземних студентів усіх напрямів підготовки / О. С. Черемська, В. Г. Сухенко, Н. М. Карікова. Харків : Вид. ХНЕУ ім. С. Кузнеця. 2016. 190 с.
19. Шульжук К.Ф. Синтаксис української мови. Київ : «Академія», 2004. 408 с.

Інтернет-ресурси

1. Бібліотека УДУ імені Михайла Драгоманова. URL:
https://npu.edu.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=242&Itemid=220&lang=ua

2. Курс «Українська за 27 уроків». URL: <https://prometheus.org.ua/prometheus-free/ukrainska-za-27-urokiv/>
3. Національна платформа з вивчення української мови Міністерства культури та інформаційної політики України. URL: <https://speakukraine.net/#project>
4. Тестування рівня володіння українською мовою. URL: <https://moyamova.in.ua/exam/testuvannya-z-ukrainskoi-movi>
5. Тренажер з правопису української мови. URL: <https://webpen.com.ua/>